

Arkadiusz Jan Sójka

ORCID: 0000-0003-2224-2716

WNPiD UAM Poznań

Europejski Zielony Ład – Unia Europejska od zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego do ekologizmu

Streszczenie

W naukowej treści artykułu, poprzez odwołanie do paradygmatu zrównoważonego rozwoju i ekologizmu, udowodniono, iż najważniejszym celem ekologicznym dla systemu Unii Europejskiej (Europy), w przyszłości bliskiej i dalszej, jest i będzie strategia zmierzająca w stronę pierwszego kontynentu neutralnego dla klimatu, w perspektywie do roku 2050¹. Cel ten wymaga podjęcia zdecydowanych działań w zakresie proaktywnej polityki ekologicznej oraz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego. Z tego powodu autor artykułu podejmuje naukową próbę uzasadnienia, iż zadaniem Komisji Europejskiej będzie inwestowanie w innowacje i badania. Do tego dojdzie konieczność przekształcenia gospodarki UE i unowocześnienia polityki przemysłowej. W tym kontekście Europejski Zielony Ład oparty będzie na nowym prawie klimatycznym. Artykuł udowadnia także, że zmienić się musi także system handlu uprawnieniami do emisji CO₂, szczególnie w sektorze morskim. Konieczna będzie też stopniowa redukcja bezpłatnych uprawnień przyznawanych przedsiębiorstwom lotniczym, podobnie w ruchu drogowym i budownictwie. Planowany jest także transgraniczny podatek od emisji dwutlenku węgla, aby uniknąć zjawiska ucieczki emisji gazów cieplarnianych. Podjęcie takich kroków powinno być w pełni zgodne z zasadami bezpieczeństwa ekologicznego i zdrowotnego. Zmiany nastąpią także w zakresie dyrektywy w sprawie opodatkowania energii. Z EZŁ powiązana będzie nowa strategia przemysłowa UE. Zakończenie tekstu pozwoli potwierdzić, że UE zamierza zostać światowym liderem w dziedzinie gospodarki o obiegu zamkniętym oraz w dziedzinie czystych technologii. Będzie też działać na rzecz dekarbonizacji sektorów energochłonnych.

Słowa kluczowe: Europejski Zielony Ład, ekologizm, środowisko, zrównoważony rozwój

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Europejski Zielony Ład*, COM(2019) 640 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> [dostęp: 06.09.2021].

Wprowadzenie

Prawo ochrony środowiska to dziś najbardziej dynamicznie rozwijająca się część uregulowań prawodawczych Unii Europejskiej. Kwestie związane z ekologią i przewyższeniem zmian klimatycznych nabierają znaczenia wobec działań zmierzających do zapewnienia ludzkości bezpieczeństwa ekologicznego i zapobieżenia globalnej ekologicznej katastrofie. Z tego powodu Europejski Zielony Ład, określany jako nowa strategia Unii Europejskiej, stanowi pierwszy spójny projekt niezdefiniowanej traktatowo polityki ekologicznej UE.

Tematyka artykułu staje się istotna naukowo ze względu na rosnące znaczenie ekologii i ekologizmu w funkcjonowaniu UE zarówno w wymiarze wewnętrznym – wspólnotowym, jak i w zakresie prowadzonej polityki zewnętrznej. Dlatego ten obszar tematyczny zupełnie wyjątkowo wpisuje się w domenę zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną aktywności wszystkich instytucji Unii Europejskiej. Proces nakładania się przestrzeni polityki wewnętrznej i zewnętrznej prowadzi do przekonania, że jest to nowe zjawisko zachodzące w Unii Europejskiej, które nazwać można zjawiskiem przenikania kompetencyjnego wewnątrz systemu, w istotny sposób wzbogacające stan wiedzy na temat tego, co dzieje się dziś w przestrzeni polityki i bezpieczeństwa UE. Poza tym, nie bez przyczyny Europejski Zielony Ład został tak skonstruowany przez instytucje Unii Europejskiej, aby połączyć w nim zrównoważony rozwój i bezpieczeństwo środowiskowe (sfera wewnętrzna) z ekologizmem (sfera zewnętrzna) – co przesądza o treści hipotezy głównej tekstu.

Mimo że pojęcie ekologia w swej definicji jest dookreślone to zakres jego używania daleko wybiega poza ścisłą definicję. Naukowe usystematyzowanie i dookreślenie siatki pojęciowej terminów ekologia, sozologia, ekorozwój i ekologizm sprawia sporo problemów badawczych. Obecnie przymiotnik ekologiczny jest tak mocno oswojony kulturowo, tak popularny, że aż stał się swego rodzaju sloganem, lecz jeszcze kilkadziesiąt lat temu jedynie nieliczni specjaliści wiedzieli, co on oznacza. Dziś, na początku XXI w., terminy „ekologia”, i „ekologiczny” stały się kluczami do zrównoważonego rozwoju cywilizacyjnego². W badaniach nad ekologią coraz częściej zwraca się uwagę na konieczność integrowania narzędzi prognozowania dostarczanych przez nauki przyrodnicze z oferowaną przez nauki humanistyczne wiedzą dotyczącą mechanizmów społecznych, ekonomicznych i politycznych, dzięki którym grupy ludzi przystosowują się do zmian³.

² D. Liszewski, *Ekologiczna wizja świata*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2015, t. XI, s. 33.

³ K. Zajączkowski, *Rozwój i zmiany klimatu w polityce zewnętrznej UE na przykładzie Afryki*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2015, nr 9, s. 401.

Głównym założeniem badawczym tekstu jest przekonanie jego autora, iż aktywność ekologiczna w UE zaangażowana jest ideologicznie (i światopoglądowo) oraz ściśle powiązana z życiem codziennym oraz praktyką polityczną i społeczno-gospodarczą. Dotyczy bowiem zarówno rozumienia świata i wartości (zinterioryzowanych, uznawanych czy realizowanych), jak i egzystencjalnych potrzeb wszystkich ludzi oraz partykularnych interesów politycznych i ekonomicznych. I choć o kryzysie ekologicznym i konieczności ochrony środowiska przyrodniczego mówi i pisze się już od końca lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku, to kwestie te – ujmowane w kontekście zrównoważonego rozwoju i ekologizmu – są teoretycznie i praktycznie jeszcze mało rozpoznane⁴.

Celem badawczym artykułu jest również udowodnienie, że pojęcie bezpieczeństwa ekologicznego wykracza daleko poza proces zmierzający do osiągnięcia stanu zabezpieczającego egzystencję wszystkich elementów ekosystemu. Nie bez przyczyny M. Pietraś bezpieczeństwo ekologiczne określa jako „stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza i eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz także promuje pozytywne działania, umożliwiając realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw”⁵.

Europejski Zielony Ład został tu przeanalizowany systematycznie i kompleksowo, po to, aby udowodnić, że pierwsze szczegółowe dokumenty UE w zakresie europejskiego prawa o środowisku i klimacie łączą się zasadnie z alarmującymi raportami i opracowaniami (np. raporty EEA, IPCC) na temat poważnych problemów ekologicznych w UE i poza nią. Najnowsze oświadczenie zainspirowane dyskusjami na szczycie noblowskim w kwietniu 2021 r., wydane przez komitet sterujący i podpisane przez laureatów Nagrody Nobla i ekspertów wskazuje na zmiany, jakie nastąpią w najbliższych dziesięcioleciach, w związku z przełomem technologicznym, sztuczną inteligencją, wszechobecną sensoryką, biotechnologią i nanotechnologią, które mogą zmienić wszystkie aspekty naszego życia. W oświadczeniu tym podkreśla się skalę zmian, z jakimi ludzkość wcześniej nie miała do czynienia. Zawarto tam także dowody wskazujące, że po raz pierwszy w historii istnienia nasze działania destabilizują krytyczne części ziemskiego ekosystemu. Wskazuje się też na ryzyko wielkoskalowych i niebezpiecznych nieodwracalnych zmian w biosferze Ziemi i konieczność podjęcia długofalowych, zbiorowych decyzji, które pozwolą ludzkości poruszać się w antropocenie.

⁴ B. Hull, *Paradygmat ekologiczny a idea zrównoważonego rozwoju*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2015, t. XI, s. 71.

⁵ M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Lublin 1996, s. 47.

Zasadniczy problem badawczy zawarty w niniejszym artykule sprowadza się do pytania, czy Europejski Zielony Ład w obliczu licznych regulacji i raportów oraz aktualnej sytuacji i wyzwań cywilizacyjnych jest tylko nowym elementem gospodarczego rozwoju UE, bazującego na idei zrównoważonego rozwoju, czy też może początkiem zmian wykraczających poza zakres *stricte* ekonomiczny? Czy strategia ta będzie początkiem zmian wprowadzających w życie nowy zrównoważony ekologiczny porządek (ład) w UE odwołujący się do zasad ekologizmu? Czy wizji zielonej gospodarki w UE uda się wyjść poza ramy polityki gospodarczej i sprzecznych interesów państw członkowskich?

Uzasadnienie metodologiczne oraz zakres badawczy treści artykułu odnosi się do ujęcia systemowego, które pozwala badać w sposób usystematyzowany złożoność i dynamikę zmian zachodzących w polityce UE w środowisku integracyjnym, a dotyczących polityki i bezpieczeństwa ekologicznego. Ujęcie systemowe pozwala uzyskać także odpowiedzi, dlaczego polityka ekologiczna staje się tak istotną częścią polityki w zakresie bezpieczeństwa UE. I to także w zakresie Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Ważne są tu nie tylko cechy absolutne elementów systemu zewnętrznej polityki ekologicznej UE, ale także relacyjne powiązania między nimi i ich miejsce oraz rola w szerszej całości systemu integracyjnego.

Dzięki zastosowaniu analizy systemowej możliwe jest też porównywanie zmienności tej polityki w różnych jej obszarach, co pozwala z kolei na formułowanie szerszych wniosków na temat jej dalszej ewolucji. Konstruowanie przedmiotu badawczego w tym ujęciu bazuje na identyfikacji jak największej ilości zmiennych, które wpływają na ekologiczną („zieloną”) dynamikę bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego UE. Dotyczy to także mechanizmów regulujących dynamikę procesów integracyjnych oraz sieci wielostronnych relacji i powiązań pomiędzy elementami systemu UE a systemem międzynarodowym. Zastosowanie analizy systemowej w jej badaniu pozwala na ustalenie poziomów zależności między rozwojem tego systemu a dynamicznymi koncepcjami i zamierzeniami UE, w aspekcie procesu ekologizacji coraz szerszych obszarów integracji europejskiej i związanej z nią polityki bezpieczeństwa.

W przeprowadzonym badaniu i analizie systemowego powiązania Europejskiego Zielonego Ładu Unii Europejskiej z problematyką zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego oraz ekologizmu wykorzystano materiał źródłowy oparty na literaturze krajowej, zagranicznej oraz dokumentach UE. Wśród nich znalazły się publikacje dotyczące głównie: współczesnych wyzwań ekologicznych (*homo oecologicus*), modernizacji ekologicznej (środowiskowej) i legitymizacji projektu europejskiego, ekologizmu, paradygmatu ekologicznego, idei zrównoważonego

rozwoju, kryzysu ekologicznego, polityki ekologicznej, ekorozwoju UE, bezpieczeństwa ekologicznego oraz zmiany klimatu w polityce zewnętrznej UE.

1. Zrównoważony rozwój – wyzwania systemowe

Wyróżniamy wiele definicji tego pojęcia. W ekonomii – jest to teoria zajmująca się problemem zdolności gospodarki do rozwoju przy zachowaniu zasad między-pokoleniowej sprawiedliwości. To maksymalizacja korzyści wynikająca z rozwoju ekonomicznego, chroniąca jednocześnie oraz zapewniająca odtwarzanie się użyteczności i jakości zasobów naturalnych. W urbanistyce zrównoważony rozwój to proces zaspokajania potrzeb ludzi z uwzględnieniem oczekiwań przyszłych pokoleń oraz zachowania środowiska naturalnego. W ujęciu międzynarodowym zrównoważony rozwój został oparty na zasadach sformułowanych w Deklaracji z Rio, z 1992 r. Dotyczą one rozwoju społecznego, politycznego i gospodarczego połączonych z ochroną i poszanowaniem środowiska przyrodniczego⁶.

„W związku ze zrównoważonym rozwojem pojawia się kwestia rozróżnienia pojęcia zrównoważony rozwój i ekorozwój. Ekorozwój jest to rozwój oparty na kryteriach ekologicznych. Jest pojęciem odrębnym od pojęcia zrównoważonego rozwoju. Występuje w literaturze anglojęzycznej jako „eco-development”. Ma on charakter węższy od zrównoważonego rozwoju, gdyż jest najczęściej definiowany jako sposób rozumienia koncepcji zrównoważonego rozwoju, akcentujący przede wszystkim aspekt ekologiczny”⁷.

W obliczu kryzysu ekologicznego koncepcja zrównoważonego rozwoju jest próbą stworzenia nowego modelu rozwoju, który mógłby wyeliminować zagrożenia dalszego rozwoju ludzkości.

„Ten nowy model rozwoju, miał być odpowiedzią na powstające koncepcje ochrony środowiska, które podważały istniejący porządek gospodarczy, polityczny i społeczny. Z jednej strony, jest to reakcja na romantyczne, naiwne i zarazem radykalne zielone ideologie (ekologizmy) rozwijające się żywiolowo w łonie kontestacyjnych ruchów młodzieżowych w połowie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Z drugiej – jest reakcją na etyczne i filozoficzne zaplecze tych ideologii w postaci akademickich teorii z przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych

⁶ M. K. Terlecka, *Idea zrównoważonego rozwoju – o genezie, definicji, celach i zasadach słów kilka*, [w:] *Zrównoważony rozwój – idea czy konieczność*, red. A. Kleśta, M. K. Terlecka, Krosno 2014, s. 11.

⁷ *Ibidem*.

tamtego stulecia. Biocentryzm leżący u źródeł wszystkich tych koncepcji był bowiem nazbyt rewolucyjny i nie do przyjęcia przez strażników status quo”⁸.

Generalnie pojęcie to odnosi się do sfery gospodarczej i funkcjonuje bardziej jako hasło, przede wszystkim z powodu braku jej zdefiniowania w aspekcie teoretycznym, braku oficjalnych i wiążących przepisów wymuszających realizację zrównoważonego rozwoju w skali globalnej. Znajdują się one w ustawodawstwie niektórych państw, gdzie mowa jest o konieczności, czy też potrzebie realizacji zasad zrównoważonego rozwoju. Są one sformułowane w sensie aksjologicznych zaleceń, a nie przymusu⁹.

„Niewątpliwie idea rozwoju zrównoważonego jest w obecnym stanie punktem wyjścia do skonstruowania modelu ewolucji gospodarki zrównoważonej. Z tej racji także musi odwoływać się do pewnych założeń idealizacyjnych. Przesłanki, na których opiera się możliwość wdrażania i funkcjonowania modelu rozwoju zrównoważonego są nie tylko idealizacyjne, ale na dodatek irracjonalne. Do idealizacyjnych należą te, które leżą u podstaw modeli gospodarek, wywodzących się z ekonomii klasycznej. Koncepcja rozwoju zrównoważonego nie zmieniła w istocie stylu myślenia obowiązującego w ekonomii klasycznej”¹⁰.

Wielu autorów podkreśla w obliczu tempa dokonujących się zmian w środowisku brak możliwości realizacji idei zrównoważonego rozwoju bez większych zmian obejmujących dotychczasowe wzorce produkcji i modele konsumpcji. Z tego powodu realizacja celów zrównoważonego rozwoju jest daleka od planów zakładanych w kolejnych strategiach. Brakuje jednak woli politycznej i instytucjonalnej na wszystkich szczeblach władzy i odpowiedniego zakresu integracji polityki ekologicznej z celami polityk sektorowych¹¹.

W Unii Europejskiej koncepcja zrównoważonego rozwoju stała się jednym z centralnych elementów strategii, przenikającym wszystkie aspekty polityk unijnych. Nie jest ona tylko dodatkiem do strategii rozwoju (jak w okresie realizacji Strategii Lizbońskiej). Tam zrównoważony rozwój odbierany był jako kosztowne, dodatkowe obciążenie dla konkurencyjności europejskiej gospodarki. Tym bardziej, że kolejny etapem wzrostu znaczenia zrównoważonego rozwoju była koncepcja zielonej gospodarki, która miała stać się motorem ożywiającym rozwój, głównym

⁸ C. Wodzikowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne w świetle międzynarodowych inicjatyw na rzecz zmiany globalnego paradygmatu rozwoju. Od problemu do inicjatywy*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2018, nr 3, s. 325.

⁹ W. Sztumski, *Kompromis między antropocentryzmem i ekologizmem jako warunek zrównoważonego rozwoju ludzkości*, „EUNOMIA – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development” 2020, nr 1(98), s. 134.

¹⁰ Ibidem, s. 136.

¹¹ B. Baran, *Współczesne wyzwania ekologiczne – w kierunku homo ecologicus?*, „Optimum Studia Ekonomiczne” 2017, nr 6 (90), s. 6.

celem inwestycji oraz sposobem na tworzenie nowych miejsc pracy. W konsekwencji istotą rozwoju Unii Europejskiej w latach 2010-2020 miało być wprowadzenie idei zielonej gospodarki do głównego nurtu wszystkich unijnych polityk oraz do wszystkich instrumentów finansowych.

Deklaratywne zapowiedzi definiowały zieloną gospodarkę jako coś więcej niż tylko zbiór podjętych zobowiązań. Miała ona mieć potencjał wprowadzenia Unii do zupełnie nowego paradygmatu rozwoju, gdzie rozwój i środowisko miały wzmacniać się wzajemnie. Pojawiały się też postulaty głoszące, że w ramach koncepcji rozwoju zrównoważonego możliwe są radykalne zmiany o charakterze cywilizacyjnym na poziomie nie tylko kwestii ekologicznych, ale również społecznych i przede wszystkim ekonomicznych. Niektórzy autorzy twierdzą, iż możliwy ogromny zakres tych zmian uprawnia do sformułowania postulatu głoszącego, że ta nowa wizja zielonego rozwoju może nawet osiągnąć status nowej rewolucji, porównywalnej do rewolucji rolniczej, naukowej, czy też przemysłowej, które miały miejsce w historii świata¹².

Idea rozwoju zrównoważonego została uznana za klucz do rozwiązania wielu problemów ekologicznych. Upatruje się w niej możliwości uniknięcia kryzysów gospodarczych i społecznych, najlepszego instrumentu służącego do zwalczania skutków degradacji środowiska oraz warunku koniecznego dla dalszego pomyślnego wzrostu gospodarczego oraz zapewnienia obywatelom UE przestrzeni bezpiecznego życia¹³.

2. Ekologizm – ujęcie wielowymiarowe

Pojęcie „ekologizm” jest bardzo trudne do zdefiniowania. Wiąże się to z bardzo dużą złożonością i wieloaspektowością znaczeniową. Końcówka -izm, wpisuje je w nurt ideologiczny. Nurt ten nie jest jednak jednolity – narodził się bowiem z różnych, często wręcz przeciwstawnych podstaw światopoglądowych (cywilizacyjnych). Ekologizm staje się coraz bardziej inspirujący, wpływając na coraz większe obszary życia społeczno-gospodarczego.

Z nazwą „ekologia” ściśle korespondują zwłaszcza takie gałęzie wiedzy i oparte na nich normy jak ekofilozofia, ekoetyka, ekoteologia i ekopolitologia. Natomiast z terminem „ekologizm” łączy się takie nurty myśli (nie zawsze na wskroś ideologiczne) jak ekopolityka, ekoliberalizm, ekosocjalizm, ekoreformizm, ekofeminizm, ekoanarchizm, ekokonserwatyzm, ekofaszyzm. Ze względu

¹² A. Pawłowski, *Rewolucja rozwoju zrównoważonego*, „Problemy Ekorozwoju” 2009, vol. 4, No 1, s. 65.

¹³ W. Sztumski, *Kompromis między antroposzwiniem...*, op. cit., s. 14.

na radykalizm metod działania nurtom tym przypisywane są cechy ekodyktatury, ekotyranii bądź nawet ekoterroryzmu¹⁴.

Ekologizm został zdefiniowany jako kierunek filozoficzny podejmujący problemy ochrony środowiska oraz miejsca człowieka w świecie – głównie w kontekście wzajemnych zależności między człowiekiem a przyrodą, które decydują w niewielkim przedziale czasu o jakości życia, w dalszej zaś perspektywie – o warunkach przeżycia populacji ludzkich. Ekologizm w tym ujęciu stanowi nową postać humanizmu kształtującego przyrodnicze sumienie człowieka. Z drugiej strony, opierając się na rozważaniach S. Zięby i J. Łapińskiego, M. Ciszek w ujęciu najbardziej ogólnym definiuje ekologizm jako zespół doktryn sformułowanych na bazie nauk środowiskowych, mających na celu wyjaśnienie przyczyn kryzysu ekologicznego oraz określenie obowiązującego modelu relacji człowieka z przyrodą, w taki sposób, aby ów stan zagrożenia naprawić¹⁵.

W sensie ideologii politycznej nazwa ekologizm pojawiła się dopiero w ostatnich dziesięcioleciach XX w. Powstała ona w rezultacie bezskuteczności ostrzeżeń zawartych w opisach i ocenach zagrożeń dla środowiska organizmów żywych. Najpierw formułowano je w ramach ekologii, a później w zakresie powinności etyki środowiska, zwanej także etyką ekologiczną i ekoetyką. Świeckie wyrazy ekoetyki, przełożone na teologiczny język świętości życia, doprowadziły do wyodrębnienia ekoteologii. Unormowania dotyczące relacji istot żywych, przede wszystkim ludzi, z ich środowiskiem przyrodniczym (naturalnym) składają się na odrębną gałąź prawa, zwaną prawem ochrony środowiska (naturalnego), a rzadziej ekoprawem. Refleksja nad tymi normami prawnymi tworzy część przedmiotu nowego nurtu jurysprudencji, zwanego biojurysprudencją. Wreszcie refleksja filozoficzna, z istoty swej operująca na najwyższym poziomie abstrakcyjności, uwzględniająca całościowo wyniki badań bardziej szczegółowych i wąskich dyscyplin wiedzy zwana jest ekofilozofią.

Ekologizm, jako ideologia złożona z idei określających pożądane relacje ludzi z przyrodą, wyróżnia się wśród innych ideologii niepowtarzalnymi cechami: jednostkowością (ponieważ dotyczy każdego człowieka), globalizmem (ze względu na to, że odnosi się przynajmniej do całej Ziemi i zamieszkującej ją ludzkości), holizmem (gdyż, w odróżnieniu od innych ideologii, nie poprzestaje na ulokowaniu człowieka w wymiarze społecznym, ale umieszcza go nadto w środowisku przyrodniczym), romantyzmem (ponieważ, jak wcześniej romantyzm w kulturze, wyraża bunt przeciwko oświeceniowej wierze w cywilizację, przeciwstawiając jej

¹⁴ R. A. Tokarczyk, *Ekologizm inspiracją nowych nurtów myśli i systemów norm*, [w:] *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Lublin 2016, s. 14.

¹⁵ M. Ciszek, „*Ekologizm*” jako nowy nurt polityczny. *Implikacje filozoficzno-etyczne*, „*Studia Ecologiae et Bioethicae*” 2010, t. 8, nr 2, s. 45.

naturalizm) i apokaliptyzmem (gdyż jako jedyna wśród współczesnych ideologii ostrzega przed nagłą, nieoczekiwaną, globalną ekologiczną katastrofą). W tym sensie ekologizm to myśl o przetrwaniu człowieka, wszystkich istot żywych, całej Ziemi. Poszukuje odpowiedzi na pytanie o to, jaki system wartości jest najbardziej korzystny dla wszelkiego życia na naszej planecie¹⁶.

W ujęciu ekonomicznym ekologizm jest przeciwstawny dominacji gospodarki i ekonomii nad światem przyrody i stoi w opozycji do idei ciągłego nieograniczonego wzrostu gospodarczego. Z tego powodu problematyka ekologiczna, którą najpierw zajmowali się biologowie, stała się przedmiotem badań wielu specjalistów i ma charakter multidyscyplinarny. Bowiern okazało się, że bez udziału specjalistów z zakresu nauk technicznych, humanistycznych i społecznych nie da się rozwiązywać problemów ekologicznych ani likwidować zagrożeń już zaistniałych i zapobiegać przyszłym. Co więcej, zapobieganie zagładzie ludzkości wymaga zaangażowania się nie tylko nauki, ale też innych dziedzin kultury, takich jak sztuka, ideologia, religia i filozofia.

W naszych czasach ma się do czynienia z prawdziwą erupcją problematyki socjologicznej. W efekcie pojawił się nowy paradygmat kultury – „paradygmat ekologizmu”, który ma zastąpić dawny paradygmat oświeceniowo-racjonalistyczny. Nakazuje on uwzględniać czynnik ekologiczny w procesach poznawczych i badawczych, w zachowaniach i działaniach ludzi kierować się bardziej rozsądkiem niż wyrachowanym rozumem. A postawy ludzi i rezultaty ich aktywności należy oceniać z punktu widzenia przeciwstawiania się degradacji środowiska naruszającego antropocentryczne bezpieczeństwo¹⁷.

3. Europejski Zielony Ład (EZŁ) – nowy cel strategiczny istotny dla bezpieczeństwa ekologicznego Unii Europejskiej

Europejski Zielony Ład jest strategią obejmującą wiele obszarów polityk UE. Odnosi się on do energetyki, ale także do budownictwa, transportu, przemysłu czy rolnictwa. Póki co składa się z zapowiedzi i wizji rozwoju unijnej gospodarki do roku 2050, która dopiero zaczyna wypełniać się treścią. Unijny zielony ład to projekt na trzy dekady, a sposoby ich realizacji będą dopiero wypracowywane. Ich efekt będzie zależny od uregulowań dla poszczególnych sektorów gospodarki.

¹⁶ R. A. Tokarczyk, *Ekologizm jako nowy...*, op. cit., s. 15.

¹⁷ W. Sztumski, *Kompromis między antroposzwiniem...*, op. cit., s. 21.

Podstawowy cel EZŁ to neutralność klimatyczna do 2050 roku, a cel krótkoterminowy to redukcja emisji do 2030 roku. Istotnym elementem nowego europejskiego ładu stał się Fundusz Sprawiedliwej Transformacji – przeznaczony dla regionów najbardziej dotkniętych skutkami dekarbonizacji. Poza polityką *stricte* klimatyczną zielony ład to również zbiór propozycji dotyczących rolnictwa, gospodarki o obiegu zamkniętym, bioróżnorodności i zwalczania zanieczyszczeń. Obejmuje on między innymi:

- Strategię na rzecz ochrony bioróżnorodności,
- Strategię zrównoważonego rolnictwa „od pola do stołu”,
- Strategię zwalczania zanieczyszczeń,
- Strategię na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym¹⁸.

Bardzo ważnym elementem strategii jest edukacja ekologiczna, która ma zmienić sposób postrzegania świata. Tym bardziej, że Unia Europejska koncentruje się obecnie na uczynieniu Europy światowym liderem w zakresie działań na rzecz środowiska i klimatu. Ujmuje to w kategoriach ciągłego wsparcia dla porozumienia paryskiego i wykorzystania w tym celu wszystkich kanałów dyplomatycznych na forach dwustronnych i wielostronnych (takich jak ONZ, G7, G20). Szczególny nacisk w UE kładzie się na wspieranie transformacji ekologicznej w krajach bezpośrednio sąsiadujących, a mianowicie w krajach Bałkanów Zachodnich, południowego sąsiedztwa i Partnerstwa Wschodniego. Podkreśla się również centralne znaczenie stosunków z Chinami oraz zawiązywania „zielonych sojuszy” z Afryką i globalnym Południem.

Jednym z najbardziej konsekwentnych środków jest propozycja dostosowania polityki handlowej UE w celu wsparcia transformacji ekologicznej, w tym zobowiązania do zrównoważonego rozwoju w umowach handlowych UE. Obejmowałyby to adaptację zapisów porozumienia paryskiego do wszystkich przyszłych kompleksowych umów handlowych. Powodzenie globalnych działań na rzecz klimatu będzie w dużej mierze zależało od koordynacji polityki między trzema największymi emitentami gazów cieplarnianych – Chinami, Stanami Zjednoczonymi i UE. Ponadto UE może skupić się na stopniowym przekształcaniu stosunków energetycznych ze swoim głównym partnerem energetycznym (i czwartym co do wielkości emitentem gazów cieplarnianych) Rosją, odchodząc od paliw kopalnych na rzecz współpracy w zakresie energii odnawialnej i efektywności energetycznej¹⁹.

¹⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski Zielony Ład, COM(2019) 640 final, op. cit.

¹⁹ M. Siddi, *The European Green Deal: assessing its current state and future implementation*, “FIIA Working Paper”, nr 14, https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2020/05/wp114_european-green-deal.pdf [dostęp: 06.09.2021].

Aby zapobiec przenoszeniu produkcji powodującej emisje gazów cieplarnianych poza UE (gdzie takie emisje mogą nie podlegać opodatkowaniu) wspólnota będzie musiała wprowadzić graniczny podatek węglowy. Opodatkowując zagranicznych producentów w taki sam sposób jak producentów krajowych, UE zagwarantuje, że ci ostatni nie znajdą się w niekorzystnej sytuacji konkurencyjnej ze względu na bardziej rygorystyczne wymogi związane z ochroną środowiska. Wiąże się z tym kilka problemów. Rozwiązanie takie mogą działać na niekorzyść gospodarek wschodzących, gdzie procesy przemysłowe są mniej wydajne. Mogłoby to również zostać uznane za „zielony protekcyjizm” i być niezgodne z przepisami WTO. Rozwiązanie takie jest bardzo skomplikowane do wdrożenia w praktyce, gdyż emisje zagranicznych producentów są o wiele trudniejsze do obliczenia i zweryfikowania. Zajęcie się tą kwestią ma zasadnicze znaczenie dla pogodzenia Zielonego Ładu z krajowymi interesami gospodarczymi, jak również dla wykazania i potwierdzenia przywództwa w polityce klimatycznej. Wyzwaniem dla UE w tej dziedzinie będzie opracowanie mechanizmu dostosowania emisji dwutlenku węgla na granicach, który byłby zgodny z prawem WTO, nie naruszałby interesów krajów Globalnego Południa i zachęcałby inne kraje o dużej emisji do przyjęcia podobnego podejścia, zamiast angażowania się w „wojny taryfowe”. Naukowcy przedstawili już propozycje projektów granicznych korekt emisji dwutlenku węgla, które powodują korzyści klimatyczne, ograniczając jednocześnie ich złożoność techniczną i ryzyko prawne²⁰.

Nowy Zielony Ład ma być flagowym projektem Komisji Europejskiej. Przy czym nie chodzi tylko o potwierdzenie globalnej roli lidera polityki przeciwdziałania zmianom klimatycznym oraz modernizacyjny efekt gospodarczy, ale przede wszystkim, o budowanie nowej tożsamości UE jako aktora dostarczającego określone dobra i promującego określony zestaw wartości i styl życia – zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego²¹.

4. Europejski Zielony Ład (EZŁ) – polityczny wpływ na zrównoważony rozwój i bezpieczeństwo środowiskowe

Idee ekologiczne zyskują coraz większe uznanie polityczne i regulacyjne w systemie zarządzania UE. Pozycja instytucji UE głoszących zrównoważony rozwój i bezpieczeństwo środowiskowe będzie wzrastać i nie dotyczy to tylko i wyłącznie EZŁ.

²⁰ Ibidem.

²¹ P. Borkowski, *Europejski Zielony Ład jako narzędzie modernizacji i legitymizacji projektu europejskiego*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, t. 74, nr 3, s. 19.

W jakim kierunku będzie rozwijał się system zapewniania bezpieczeństwa ekologicznego zależy od wpływu na Parlament Europejski nie tylko Europejskiej Partii Zielonych, ale również „zielonego” lobby w pozostałych parlamentarnych frakcjach. Podobnie na poziomie krajów członkowskich pojawia się pytanie, jak silny wpływ na władzę ustawodawczą i wykonawczą będą miały typowe partie zielone i w jak silnym stopniu elementy ekologiczne obecne będą w aktywności partii politycznych?

W realizacji swojej polityki Zieloni w Parlamencie Europejskim stają się coraz bardziej skuteczni. „Pomimo radykalnego charakteru dyskursu, egzystencjalnego tonu wypowiedzi i totalnego charakteru analiz opracowywanych przez Zielonych, bardzo często przełamują właściwą im postawę kontestacji i zajmują stanowisko pragmatyczne. Chętnie opowiadają się za środkami, które wydają się zmierzać we właściwym kierunku, nawet jeśli daleko im do doskonałości i nie gwarantują ostatecznego rozwiązania problemu”²². W swoim wystąpieniu prezentującym Europejski Zielony Ład U. von der Leyen mówiła także o młodzieży i ruchach młodzieżowych. Obok partii politycznych i frakcji w Parlamencie Europejskim na kształt i kierunek rozwoju EZŁ wpływ będą miały liczne organizacje pozarządowe. W tym ujęciu bardzo dobrym przykładem zaangażowania obywatelskiego w kwestie walki ze zmianami klimatu jest francuski eksperyment. W październiku 2019 r. we Francji powstał pierwszy na świecie ogólnokrajowy klimatyczny panel obywatelski – Obywatelska Konwencja dla Klimatu (Convention citoyenne pour le climat). 150 losowo wybranych obywateli otrzymało misję zaplanowania zielonej transformacji swojego kraju. Mieli oni dostęp do ekspertów z wybranych dziedzin. Przedstawili 149 postulatów, a prezydent E. Macron obiecał, że 146 z nich wprowadzi w życie lub przynajmniej podda pod głosowanie w referendum²³. Natomiast w Niemczech, w kraju o bardzo długiej tradycji ruchów „zielonych” Młodzieżowy Strajk Klimatyczny (Fridays for Future Germany, FFFG), jak i mniejsze organizacje jak np. „Extinction Rebellion” czy „Ende Gelände” przyczyniły się do sukcesu wyborczego partii Zielonych w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku²⁴. W tym kontekście raporty wykazują, że nie tylko niemiecka, ale również europejska młodzież uważa walkę ze zmianami klimatu oraz zielony ład za swe priorytety. A blisko 80 procent z nich zgadza się, że społeczeństwo nie może

²² A. Papuziński, *Aksjologiczne podstawy ochrony Środowiska w Unii Europejskiej w świetle rozwoju wspólnotowe polityki ekologicznej*, [w:] *Unia Europejska – geneza – rozwój – perspektywy*, red. J. M. Dołęga, Olecko 2002, s. 199-200.

²³ P. Wiejski, *Zielony panel i żółte kamizelki. Czy „Francja w pigulce” zmieni klimat?*, <https://klubjagiellonski.pl/2021/04/13/zielony-panel-i-zolte-kamizelki-czy-francja-w-pigulce-zmieni-klimat/> [dostęp: 06.09.2021].

²⁴ M. Wycisk, *Protesty klimatyczne w Niemczech w 2019 r.*, *Biuletyn Instytutu Zachodniego* 2020, nr 7(427), s. 1.

pozostać przy swoich zachowaniach konsumpcyjnych. Prowadzi to do wniosku, że wpływ na postawy młodzieży i na zmianę mentalności i poglądów w zakresie ochrony środowiska i ekologii wywiera troska o przyszłość i intensywna edukacja ekologiczna. Może to być dodatkowy czynnik wpływający na radykalizację żądań młodych ludzi i zwiększenie nacisku na dorosłych/rządzących.

Warto w tym miejscu zwrócić jednak uwagę na międzynarodowe konsekwencje polityczne i instytucjonalne Europejskiego Zielonego Ładu, które stanowią mogą znaczące osłabienie prób radykalnych zmian ekologicznych (środowiskowych). Zakończenie europejskiego uzależnienia od paliw kopalnych dotknie kraje eksportujące paliwa do UE, które stanowią w wielu przypadkach podstawowe źródło dochodu. Zmieni to relacje z głównymi dostawcami, w tym z Rosją, Algierią, Azerbejdżanem, Kazachstanem i Libią. Tym bardziej, że na Europę przypada około 20 proc. globalnego importu ropy. Tak znaczne ograniczenie popytu UE będzie wpływać na spadek cen na rynku ropy i międzynarodową sytuację gospodarczą²⁵.

Unia Europejska, mimo wielu problemów, które pojawią się w trakcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, by pozostać globalnym liderem działań klimatycznych, powinna przede wszystkim wyznaczać w dalszym ciągu standardy transformacji energetycznej, szczególnie w dziedzinie wodoru i „zielonych” obligacji. Wymóg dostosowania się do unijnych regulacji środowiskowych jako warunek dostępu do unijnego rynku będzie wymuszać na partnerach handlowych zmiany w zakresie norm ekologicznych. UE powinna także „eksportować” Europejski Zielony Ład poprzez inwestycje w energię odnawialną w krajach rozwijających się. Może to pomóc unijnym firmom wejść na nowe rynki, a w efekcie okazać się bezcenną dywidendą dla europejskiej polityki zagranicznej. Co więcej, UE może promować globalną koalicję na rzecz ograniczenia zmian klimatycznych. Takie międzynarodowe inicjatywy tworzyłyby ramy polityczne dla Europejskiego Zielonego Ładu i nowej – „zielonej dyplomacji”²⁶.

Szansą ekologiczną dla Europy w przyszłości bliskiej i tej dalszej jest także strategia UE w zakresie zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa ekologicznego, zmierzająca w stronę Europy – pierwszego kontynentu neutralnego dla klimatu, w perspektywie do roku 2050. Cel ten wymaga podjęcia zdecydowanych działań już teraz. Trzeba inwestować w innowacje i badania, przekształcić gospodarkę UE i unowocześnić politykę przemysłową. Koncepcja/program Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ) oparta będzie na nowym prawie klimatycznym²⁷. Zmienić

²⁵ G. Wolff, M. Leonard, J. Pisani-Ferry, J. Shapiro, S. Tagliapietra, <https://www.rp.pl/Opinie/302289937-Europejski-Zielony-Lad-to-polityka-zagraniczna.html> [dostęp: 06.09.2021].

²⁶ Ibidem.

²⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r.

się musi system handlu uprawnieniami do emisji CO₂, szczególnie w sektorze morskim. Zdaniem Komisji Europejskiej konieczna będzie też stopniowa redukcja bezpłatnych uprawnień przyznawanych przedsiębiorstwom lotniczemu, podobnie w ruchu drogowym i budownictwie. Zmiany nastąpią także w zakresie dyrektywy w sprawie opodatkowania energii. Z EŻŁ powiązana będzie nowa strategia przemysłowa UE. UE zamierza zostać światowym liderem w dziedzinie gospodarki o obiegu zamkniętym oraz w dziedzinie czystych technologii. Będzie też działała na rzecz dekarbonizacji sektorów energochłonnych²⁸.

Warto podkreślić, iż fundusze spójności odgrywają i odgrywać nadal będą kluczową rolę w zrównoważonym wspieraniu regionów i obszarów wiejskich w UE także w zakresie EŻŁ. W związku z tym proponuje się powołanie nowego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Natomiast Europejski Pakt na rzecz Klimatu umożliwi zbliżenie regionów, społeczności lokalnych, społeczeństwa obywatelskiego, przemysłu i placówek edukacyjnych. W zakresie planu inwestycyjnego „Zrównoważona Europa” inwestowane będą rekordowe kwoty w nowatorskie badania i innowacje ekologiczne. W plan ten zostaną włączone inwestycje prywatne, bo środki publiczne nie wystarczą. Komisja Europejska proponuje też przekształcenie części Europejskiego Banku Inwestycyjnego w europejski bank klimatyczny.

Zmiana klimatu, utrata różnorodności biologicznej, zagrożenie bezpieczeństwa ekologicznego (w tym żywnościowego), wylesianie i degradacja gleby są zjawiskami wzajemnie powiązanymi. Z tego powodu w Unii Europejskiej dojść musi do przebudowy sposobów produkcji, konsumpcji i handlu. Nadrzędnym celem wszystkich stanie się zachowanie i odtworzenie ekosystemów. Należy w związku z tym stanowić nowe przekrojowe standardy w zakresie różnorodności biologicznej dotyczące handlu, przemysłu, rolnictwa i polityki gospodarczej.

W ramach Europejskiego Zielonego Ładu przedstawiona zostanie także strategia na rzecz pogłębionej różnorodności biologicznej do roku 2030. Globalne środowisko, skarby natury, morza i oceany muszą być utrzymane i chronione. UE zamierza współpracować ze swoimi światowymi partnerami w celu ograniczenia utraty różnorodności biologicznej w ciągu najbliższych lat. Chce też odgrywać wiodącą rolę na posiedzeniach Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, tak jak miało to miejsce na konferencji paryskiej w sprawie zmiany klimatu w 2015 r. Poza tym należy skoncentrować się na umożliwieniu unijnemu rolnictwu

w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119&from=EN> [dostęp: 06.09.2021].

²⁸ U. von der Leyen, *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytuczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej* (2019 -2024), Bruksela 2019, s. 3-5.

wprowadzenie nowej strategii „od pola do stołu” dotyczącej zrównoważonej żywności wzdłuż całego łańcucha wartości. Obszary wiejskie w UE zamieszkuje ponad 50% Europejczyków. Są one kluczowym elementem społeczeństw oraz gospodarki. Różnorodność krajobrazu, kultury i dziedzictwa jest jedną z najbardziej charakterystycznych i niezwykłych cech Europy. Są one istotną częścią bezpieczeństwa i tożsamości UE oraz jej potencjału gospodarczego.

Kolejny istotny strategicznie cel w ramach Europejskiego Zielonego Ładu to zdrowie i bezpieczeństwo zdrowotne. Z tego powodu UE musi dążyć do osiągnięcia zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń. Potrzebna będzie przekrojowa strategia mająca na celu ochronę zdrowia obywateli przed degradacją i zanieczyszczeniem środowiska, uwzględniającą m.in. jakość powietrza i wody, niebezpieczne chemikalia, emisje przemysłowe, pestycydy i substancje zaburzające funkcjonowanie układu hormonalnego. Unia musi też poradzić sobie z produktami jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych. Do 2050 r. w oceanach będzie więcej tworzyw sztucznych niż ryb.

Zakończenie

Rezultatem (wynikiem) badawczym artykułu jest przekonanie jego autora, iż Europejski Zielony Ład prowadzi do wzrostu oczekiwań wobec nowych możliwości wykorzystania, ale przede wszystkim ochrony (obrony) zasobów naturalnych Europy. Z tego powodu treść analizy dowiodła, że nie do wszystkich dotarło przekonanie, że interakcji ekologicznych na poziomie UE nie należy opierać na realistycznej anarchii oraz hierarchiczności i dominacji, a na wzorcach pochodzących ze środowiska, takich jak: komplementarność, współpraca i zrównoważenie.

Wysoki poziom świadomości ekologicznej w Europie oznaczać powinien znajomość problemów jej przyrody, a także przekonanie o konieczności podjęcia działań poprawiających jej stan. Świadomość ta jest przecież sumą wielu elementów takich jak: – poglądy i przekonania; – preferencje etyczne i kulturowe; – stopień zainteresowania kwestiami ekologicznymi; – ocena stanu i stopnia zagrożenia dla przyrody; – wiedza i źródła informacji o środowisku; – warunki życia – stosunek człowieka do przeszłości i przyszłości; – znajomość form i metod ochrony oraz znajomość prawa i stosunek do niego. W tym kontekście okazało się, że oprócz atmosfery zielonej odpowiedzialności (opartej na ekologizmie) dochodzi równolegle do ekspozycji „starego modelu”, opartego na dominacji interesu politycznego i ekonomicznego, odwołującego się do partykularyzmu i koniunkturalizmu, a czasami

nawet nacjonalizmu. Europejski Zielony Ład to tym samym sprzeciw wobec dotychczasowego rozumienia polityki i suwerenności środowiskowej.

W treści artykułu udowodniono, że stopniowe formułowanie Europejskiego Zielonego Ładu odwołującego się do zrównoważony rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego opiera się dziś na:

- podejmowaniu strategicznych „zielonych” decyzji politycznych dotyczących regionu, przyjmowanych na poziomie instytucji ponadnarodowych (Komisja Europejska i Parlament Europejski przy wsparciu Wysokiego Przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa oraz Komitetu Regionów oraz Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego) i międzyrządowych (Rada UE, Rada Europejska);
- wspólnotowej (ujednoliconej) standaryzacji środowiskowej;
- uznawaniu i promowaniu istniejących międzynarodowych, wielostronnych i dwustronnych ram regulacyjnych zawartych w licznych porozumieniach sektorowych, dwustronnych i wielostronnych;
- zapewnieniu w długiej perspektywie czasowej rozwoju i trwałej poprawy w stosowaniu europejskich standardów ekologicznych/klimatycznych.

Jeżeli chodzi o wartość dodaną zaangażowania Unii Europejskiej w kształtowanie Europejskiego Zielonego Ładu to koncepcja zintegrowanej i spójnej działalności UE w tym obszarze zrodziła się głównie z chęci wypracowania wspólnej reakcji na zjawisko degradacji środowiskowej. Przyczyną była również chęć podjęcia skoordynowanych działań w odpowiedzi na wyzwania i możliwości (także te ekonomiczne), jakie stwarza nam przyroda. Z tego powodu dla urzeczywistnienia idei Europejskiego Zielonego Ładu spełnione muszą być następujące warunki:

- konieczne jest ograniczenie dysharmonii praw, obowiązków oraz standardów środowiskowych wśród państw członkowskich;
- prowadzenie dialogu rządów i innych podmiotów odpowiedzialnych za ekologię;
- należy zadbać w UE o zbudowanie wokół EZŁ wspólnoty interesów, „wspólnego dobra”, dobrostanu, współpracy i kompromisu czy też standaryzacji, wartości i etyki ekologicznej;
- wspólne problemy środowiskowe muszą i mogą być rozwiązywane metodą standaryzacji i wspólnego wdrażania oraz kolektywnego ponoszenia kosztów ich absorpcji.

Europejski Zielony Ład skupić się także musi na transformacji technologicznej i gospodarczej. W debacie przedstawiciele partii zielonych zwracają na przykład uwagę na pomijanie problemu przemysłowej hodowli zwierząt. Wskazują na strategię

„Od pola do stołu” w ramach programu „Horizon Europe”, gdzie planowane było przeznaczanie 10 mld EUR na badania naukowe i innowacje. Kluczowym elementem tych badań ma być m.in. zwiększenie dostępności alternatywnych białek, takich jak białka roślinne czy substytuty mięsa²⁹.

W bardzo wielu obszarach osiągnęliśmy już granice wzrostu i Europejski Zielony Ład z tej perspektywy jest tylko kupowaniem sobie czasu przed zmianami, które i tak muszą nastąpić. Z tej perspektywy EZŁ stwarza iluzję, że wszystko jest pod kontrolą. Tylko pozornie jest to bardzo ambitny projekt i może robić wrażenie jedynie na tle bierności wobec zmian klimatu w innych częściach świata. W rzeczywistości u jego podstaw leży blokowanie głębszych zmian, bez których nasze przetrwanie wydaje się coraz bardziej wątpliwe. Stojąca u podstaw Europejskiego Zielonego Ładu idea zrównoważonego rozwoju miałaby szansę na pełną realizację, gdyby realne zmiany zainicjowano już w 1992 roku³⁰.

Komisja Europejska zauważa, że w ramach EZŁ transformacja sektora przemysłowego będzie trwać około 25 lat. Oznacza to, że aby zrealizować cele do 2050 roku należy podjąć decyzje i wdrożyć odpowiednie działania już w ciągu najbliższych 5 lat. Będą to kluczowe lata decydujące o powodzeniu realizacji nowej strategii UE. Z tego powodu, porównując założenia i cele koncepcji zrównoważonego rozwoju i ekologizmu, można dojść do wniosku, że EZŁ, szerząc idee społecznej odpowiedzialności biznesu i zrównoważonej konsumpcji opartej na proekologicznych stylach życia, może stanowić punkt wyjścia w procesie kreowania bardziej radykalnych zmian w relacji człowiek–przyroda. Najistotniejszym elementem tej kreacji jest przede wszystkim konieczność budowania świadomości ekologicznej, która nierozdzielnie musi łączyć się z edukacją ekologiczną na każdym poziomie nauczania oraz wśród dorosłych.

Odnosząc się do zarzutu ograniczenia zrównoważonego rozwoju do retoryki, trzeba na koniec podkreślić, iż Europejski Zielony Ład kończy okres rozmów i dywagacji na temat zmian klimatycznych. Wprowadza on UE w proces podejmowania konkretnych działań. Jest zatem szansą, iż mogą one stanowić o nowej obecności publicznej UE w świecie. Z jednej strony ważne jest zatem, jak skuteczny będzie ten przekaz, a z drugiej strony, jak skuteczne będzie oddziaływanie ludzi młodych i licznych ruchów społecznych na działania systemu polityczno-instytucjonalnego UE w sprawach dotyczących zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego.

²⁹ S. Spurek, *Konkluzje Rady Europejskiej*, „Zielone Wiadomości” 2020, nr 4(34), <https://zielone.wiadomosci.pl/wp-content/uploads/034.pdf> [dostęp: 31.08.2021].

³⁰ M. Wrzos, *Wolny Rynek nie zbawi świata*, www.zielonewiadomosci.pl, Fundacja Zielone światło [dostęp: 06.09.2021].

Nowy unijny zielony ład nie wykracza poza przyjęte paradygmaty zrównoważonego rozwoju – ale poprzez swój potencjał, system finansowania, stanowi pierwszy krok w kierunku przeorientowania myślenia w kategorii nowej ekonomii, nowego zielonego i bezpiecznego ładu społecznego. Może stać się inspiracją do zmian wykraczających poza obszar tylko i wyłącznie gospodarki. Także pandemia – wskazała na inny punkt ciężkości rozwoju i bezpieczeństwa społeczeństw. Dlatego też, co wykazał ten artykuł, aby działania w ramach EZŁ zostały zrealizowane Unia Europejska musi dążyć w kierunku nowego typu dialogu obywatelskiego – skierowanego szczególnie w stronę młodego pokolenia oraz organizacji pozarządowych i mediów. Tylko w taki sposób można stanowić o atrakcyjności UE, podkreślając jej rolę jako lidera w walce o „zieloną i zrównoważoną Europę”, a tym samym cały świat.

Bibliografia

1. Baran B., *Współczesne wyzwania ekologiczne – w kierunku homo oecologicus?*, „Optimum Studia Ekonomiczne” 2017, nr 6 (90).
2. Borkowski P., *Europejski Zielony Ład jako narzędzie modernizacji i legitymizacji projektu europejskiego*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, t. 74, nr 3.
3. Ciszek M., *„Ekologizm” jako nowy nurt polityczny. Implikacje filozoficzno-etyczne*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2020, t. 8, nr 2.
4. Hull B., *Paradygmat ekologiczny a idea zrównoważonego rozwoju*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2015, t. XI.
5. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski Zielony Ład, COM(2019) 640 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>.
6. Konstańczak S., *Polityczny wymiar kryzysu ekologicznego*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2016, nr 14.
7. Liszewski D., *Ekologiczna wizja świata*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2015, t. XI.
8. McGrail S., *Environmentalism in Transition? Emerging Perspectives, Issues and Futures Practices in Contemporary Environmentalism*, „Journal of Futures Studies” 2011, Vol. 15 No. 3.
9. Papuziński A., *Aksjologiczne podstawy ochrony Środowiska w Unii Europejskiej w świetle rozwoju wspólnotowe polityki ekologicznej*, [w:] *Unia Europejska – geneza – rozwój – perspektywy*, red. J.M. Dołęga, Olecko 2002.
10. Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Lublin 1996.
11. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119&from=EN>.
12. Siddi M., *The European Green Deal: assessing its current state and future implementation*, “FIIA Working Paper”, nr 14, https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2020/05/wp114_european-green-deal.pdf.
13. Spurek S., *Konkluzje Rady Europejskiej*, „Zielone Wiadomości” 2020, nr 4 (34), <https://zielonewiadomosci.pl/wp-content/uploads/034.pdf>.

14. Sztumski W., *Kompromis między antropozwiniżmem i ekologizmem jako warunek zrównoważonego rozwoju ludzkości*, „EUNOMIA – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development” 2020, nr. 1(98).
15. Sztumski W., *Refleksja na temat rozwoju zrównoważonego. (Czy rozwój zrównoważony jest fikcją, utopią, iluzją czy oszustwem?)*, „Problemy Ekorozwoju” 2008, nr 2.
16. Terlecka M. K., *Idea zrównoważonego rozwoju – o genezie, definicji, celach i zasadach słów kilka*, [w:] *Zrównoważony rozwój – idea czy konieczność*, red. A. Kleśta, M. K. Terlecka, Krosno 2014.
17. Tokarczyk R. A., *Ekologizm inspiracją nowych nurtów myśli i systemów norm*, [w:] *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Lublin 2016.
18. Von der Leyen U., *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytuczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*, Bruksela 2019.
19. Wiejski P., *Zielony panel i żółte kamizelki. Czy „Francja w pigulce” zmieni klimat?*, <https://klubjagiellonski.pl/2021/04/13/zielony-panel-i-zolte-kamizelki-czy-francja-w-pigulce-zmieni-klimat/>.
20. Wodzickowski C., *Bezpieczeństwo ekologiczne w świetle międzynarodowych inicjatyw na rzecz zmiany globalnego paradygmatu rozwoju. Od problemu do inicjatywy*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2018, nr 3.
21. Wolff G., Leonard M., Pisani-Ferry J., Shapiro J., Tagliapietra S., <https://www.rp.pl/Opinie/302289937-Europejski-Zielony-Lad-to-polityka-zagraniczna.html>.
22. Wrzos M., *Wolny Rynek nie zbawi świata*, www.zielonewiadomosci.pl, Fundacja Zielone światło.
23. Wycisk M., *Protesty klimatyczne w Niemczech w 2019 r.*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2020, nr 7(427).
24. Zajączkowski K., *Rozwój i zmiany klimatu w polityce zewnętrznej UE na przykładzie Afryki*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2015, nr 9.

The European Green Deal - The European Union from sustainable development and environmental security to environmentalism

Abstract

The article proves that an extremely important ecological goal for the inhabitants of Europe in the near and further future is the EU strategy aimed at the first climate neutral continent, in the perspective of 2050. This goal requires taking decisive action now. According to the President of the European Commission, it is necessary to invest in innovation and research, transform the EU economy and modernize industrial policy. The European Green Deal will be based on a new climate law. The CO₂ emissions trading system must change, especially in the maritime sector. According to the European Commission, it will also be necessary to gradually reduce the free allowances granted to airlines, similarly to road traffic and construction. A cross-border carbon tax is planned to avoid carbon leakage. Taking such steps should be fully in line with the rules of the World Trade Organization. There will also be changes in the field of the Energy Tax Directive. The new EU industrial strategy will be linked to EGL. The EU aims to become a world leader in the circular economy and clean technologies. It will also work to decarbonise energy-intensive sectors.

Key words: European Green Deal, environmentalism, environment, sustainable development